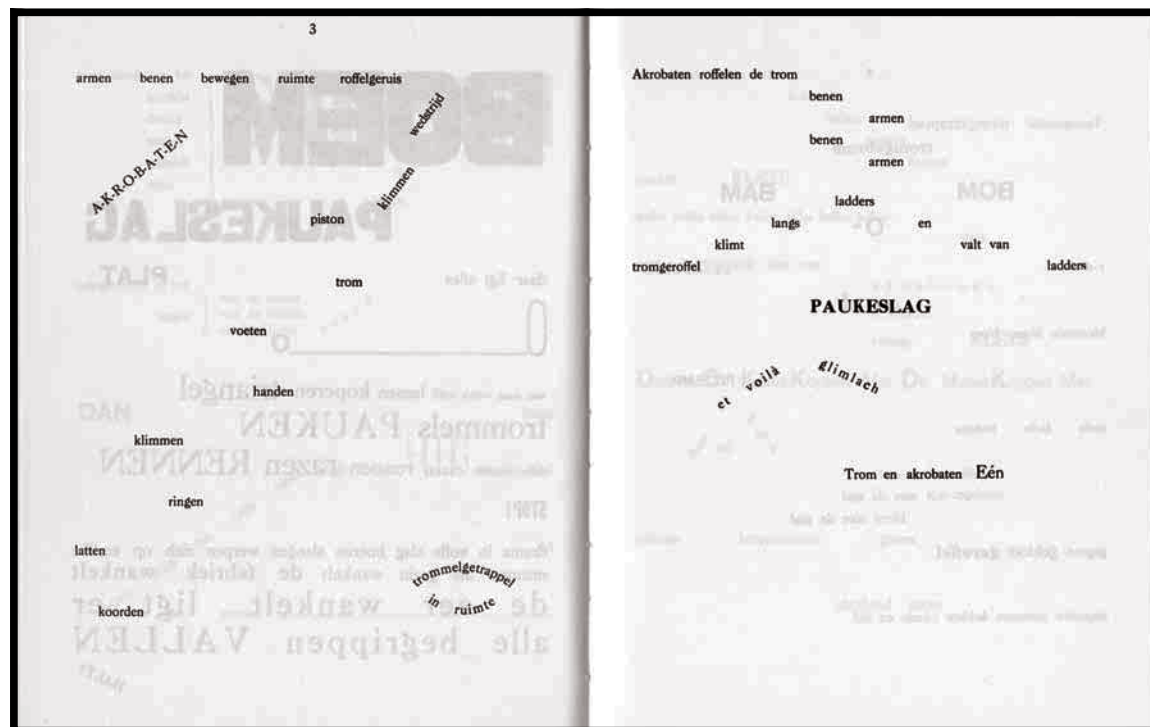

Simulacrum

Wetenschappelijk tijdschrift
voor kunst en cultuur

Afb. 1: Paul Leopold André Van Ostaijen. 'Boem Paukeslag.'
 Bezette Stad. Antwerpen: Sienjaal, 1921.
 Afb. 2: Idem.

BOEM

PAUKESLAG

daar ligt alles **PLAT**

0 _____ 0

weer razen violen celli bassen koperen triangel
 trommels **PAUKEN**
 razen rennen razen rennen razen **RENNEN**

STOP!

drama in volle slag hoeren slangen werpen zich op eerlike
 mannen het gezin wankelt de fabriek wankelt
 de eer wankelt ligt er
 alle begrippen **VALLen**

HALT!

02 *Bezette Stad*
Paul van Ostaijen

04 *Eeuwigdurend Carnaval*
Van de redactie

06 Inhoudsopgave

08 *De Turkse Ballonnenverkoper*
Gijs Kast

09 *Kubrick's Carnaval*
Iris Blaak

17 *De Mannaregen*
Huib Iserief

27 *Een Bonte Stoet Rond
de Kerk*
Lucinda Timmermans

35 *Consenting Popes?
Competing Nobles*
Tessa N. Tilroe

45 *The Beauty of Emptiness*
Roos Bunnik

52 *De Carnavalsgeest*
Zippora Elders

55 *Het Sublieme Carnaval*
Valerie Schreur

65 *Koninklijk Tuinfeest*
Sylvia Alting van Geusau

73 *Het Carnavaleske
van Alledag*
Femke Treep, Josephine Meijer

De vele verschillende iconografische tradities laten zien dat de kunstenaar een keuze kon maken in hoe hij de joden wilde weergeven tijdens de Mannaregen. Van rustig, bescheiden en respectvol knielend als in Bouts' weergave, tot gretig, wild en respectloos, als in de weergave van de Mannameester. Iconografische aspecten als overvolle manden, staande figuren met kommen in de lucht en zelfs het gebruik van de mantel als houder staan in schril contrast met het merendeel aan Mannaregens. De context van het werk, in dit geval zijn plaats in een altaarstuk met een streng moraliserende *Kruisiging*, maakt een negatieve interpretatie van de Mannaregen een simpele kwestie. Antisemitisme avant la lettre. [S]

Huib Iserief is werkzaam als studentassistent aan de UvA en volgt de onderzoeksmaster Kunstwetenschappen, waar hij zich specialiseert in middeleeuwse iconografie. Zijn onderzoek gaat over antisemitisme in een Nederlands altaarstuk, waarvan hij in dit artikel één onderdeel bespreekt.

EEN ICONOGRAFISCHE VERKENNING VAN
DE KRAAGSTENEN TE KILPECK

EEN
BONTE
STOET
ROND DE KERK

LUCINDA TIMMERMANS

De woede van God omtrent de ongehoorzaamheid van sommige Israëlieten kwam niet tot uiting in een straf. Ze werden enkel met hun neus op de feiten gedrukt: het bewaarde manna bedierf en God herhaalde nogmaals de opdracht om op sabbat de rustdag in ere te houden. Over het algemeen worden in de christelijke exegese alleen de positieve delen van het verhaal genoemd en in verband gebracht met de komst van Christus, Gods 'geschenk' aan de mensheid.¹⁰ Toch blijken de grove fouten een pijnlijk punt voor de Israëlieten te zijn, wat terugkomt in een oude Aramese vertaling waar de ongehoorzamen worden vergeleken met de zondige Datan en Abiram, die later in Numeri 16 zich tegen God, Mozes en Aäron keerden.¹¹ Origenes, invloedrijk christelijk kerkvader, vertelt in zijn *Homilieën over Exodus* (vroeg derde eeuw) uitvoerig over de fouten van de joden tijdens de Mannaregen in contrast met de christenen, die wel zonder problemen naar God kunnen luisteren.¹² Het hardste commentaar wordt geleverd in een verzonnen passage uit de Weense *Bible Moralisée*. De tekst naast de miniatuur van de Mannaregen vertelt expliciet dat de Israëlieten, tegen het gebod van God in, meer manna verzamelden dan nodig. De daaropvolgende miniatuur laat zien hoe de Israëlieten over hun gehele lijf gebeten werden door giftige slangen. Deze slangen ontsnapten uit de kruik waar ze het manna in hadden verstopt.¹³

8 De bijbel is, vermoedelijk vanwege de verschillende auteurs ("P", de Priesterbron en "J", de Jahwist) hierin tegenstrijdig. De tekst vertelt dat iedereen precies verzamelde wat hij nodig had, wat het praktisch onmogelijk maakt dat iemand wat kon bewaren, uitgaande van een basisbehoefte. Voor de discussie over inconsistentie in Exodus 16 zie Frankel, David. *The murmuring stories of the priestly school: a retrieval of ancient sacerdotal lore*. Leiden: Brill, 2002: 63-111.

9 Exodus 16: 28.

10 Deze exegese van Exodus 16 komt voor in de alom bekende en wijdverspreide *Biblia Pauperum* (armenbijbel) en *Speculum Humanae Salvationis*.

11 *The Aramaic Bible. Targum Pseudo-Jonathan: Exodus*. vert. en ingeleid door Maher, Michael. Edinburgh: Clark, 1994: 208.

12 Origenes. *Homélies sur l'Exode*. vert. en ingeleid door Borret, Marcel. Parijs: Les éditions du Cerf, 1985: 215-239.

13 Het betreft de *Bible Moralisée* in Wenen, Österreichische Nationalbibliothek, Codex Vindobonensis 2554. Op folio 22r en 22v staat het commentaar. Zie Guest, Gerald B. *Manuscripts in Miniature: Bible Moralisée*. Graz: Print & Art, 1995: 77. De verzonnen passage is vermoedelijk afgeleid van Numeri 21: 6 in combinatie met 1 Korintiërs 10: 9, wat Origenes in zijn *Homilieën* ook doet.

Afb. 1: Meester van de Inzameling van het Manna. *De Inzameling van het Manna*. ca. 1470. Douai, Musée de la Chartreuse.